

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA

(TRANSVAALSE PROVINSIALE AFDELING)

Vol 327

I 9.27 Vol. 327 Pg. 18 678 - 18 734.

SAAKNOMMER: CC 482/85

PRETORIA

1988-01-19

DIE STAAT teen:

PATRICK MABUYA BALEKA EN 21

ANDER

VOOR:

SY EDELE REGTER VAN DIJKHORST EN

ASSESSOR : MNR. W.F. KRUGEL

NAMENS DIE STAAT:

ADV. P.B. JACOBS

ADV. P. FICK

ADV. W. HANEKOM

327

NAMENS DIE VERDEDIGING:

ADV. A. CHASKALSON

ADV. G. BIZOS

ADV. K. TIP

ADV. Z.M. YACOOB

ADV. G.J. MARCUS

TOLK:

MNR. B.S.N. SKOSANA

KLAGTE:

(SIEN AKTE VAN BESKULDIGING)

PLEIT:

AL DIE BESKULDIGDES: ONSKULDIG

KONTRAKTEURS:

LUBBE OPNAMES

VOLUME 327

(Bladsye 18 678 - 18 734)

COURT RESUMES ON 19 JANUARY 1988.

MAMOLEKO LILLIAN NYEMBE: d.s.s. (Through Interpreter)

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS: You will recall that yesterday you told us about the man who started singing and went up and spoke and you told us what he sang. -- Yes I do.

Do you remember what this man said in his speech? -- You mean what he said?

What he said yes. -- Yes I do.

Please tell us? -- This person in his speech said how about us choosing people or electing people in the township who will be representing us pertaining to what affects the inhabitants of the township like they do with the firms, they have elected certain people who are representatives of the employees. He made an example with Ratanda township saying that the councillors in Ratanda resigned as councillors because of their failure to carry out what was expected of them to do. This person also made mention of the R5,90 saying this he cannot afford. That is all I remember. (10)

Did he say anything ...

COURT: Just a moment Mr Bizos. (20)

COURT ADJOURNS FOR FIVE MINUTES. COURT RESUMES.

MAMOLEKO LILLIAN NYEMBE: d.s.s. (Through Interpreter)

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS: You told us that this person spoke, what you remember him saying. Do you recall whether he said anything about the councillors in Lekoa itself? -- I cannot remember him saying anything about the councillors in Lekoa.

Do you recall whether there was a woman or women who spoke at this meeting? -- Yes I recall some women who spoke at this meeting. (30)

Did/....

Did you know any of them before this? -- No not at all, I was seeing those women for the first time there.

Can you remember what the first woman that spoke spoke about? -- Yes I can.

What did she say? -- She also made mention in what she was saying of the R5,90 which was an increase, saying that it was going to be difficult for her, the reason being that even the rent which she was paying at that time was difficult for here it was creating problems, saying it was so much of a difficulty that she had even not yet paid for the month (10) of August during which we met at this meeting. Saying that she has got many children. She even mentioned the children in number as to how many there were which was between 11 and 12.

Did she mention whether she belonged to any organisation? -- Some two other women did mention, and she was also standing with those two.

Can you remember what organisation was mentioned? -- Yes I still remember which organisation which organisation were they referring to. (20)

Which organisation? -- The way I understood them it was something like what is in fact called a society, meaning an organisation for women which is involved in some sort of a bulk buying scheme.

You say that there was more than one woman that spoke. Can you remember whether the woman that spoke after the first woman, what she said? -- Which one now, the first one?

The second one or subsequent ones. -- She also made mention of the same things that were mentioned by the previous woman, for instance making reference to the society of the (30) women./....

women.

Did one or other of these women say that councillors must be killed or their property must be destroyed? -- No. None of them ever said that.

Can you recall who spoke after the women? -- Yes I do recall.

Who? -- A certain man who was seated amongst the audience right in front got up and said something.

What did he say? -- This man got up to say something but while he was still saying what he wanted to say to the (10) meeting he was interrupted by a woman which resulted in him being unable to continue saying what he wanted to say.

Did you hear what the man said when he was interrupted by the woman? -- This man had not said anything. He just got, before uttering a word then this woman interrupted him.

What did she say? -- What this woman said was the following, that this man was involved with the affairs of the councillors and today here he wants to come and address or say something at this meeting. Before him saying anything he was being requested by that woman that he must declare his stand. (20)

Did the meeting remain completely calm whilst this woman was speaking?

COURT: Just a moment now. Is that all she said? -- That I could hear yes because immediately after she said that the audience there some were shouting that he, this man, be allowed to speak, some were saying no he must not be allowed. As a result that is all I could hear that was said by this woman.

MR BIZOS: Did the man in fact speak? -- He sat.

COURT: He sat down? -- Yes he sat down.

(30)

MR BIZOS: /...

MR BIZOS: Did he not go out of the meeting right away? I am sorry, did he go out of the meeting right away? -- No he did not go out of the meeting right away because this man again got up for the second time.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Was the question did you go out of the meeting right away or ...

MR BIZOS: No did he, the man.

COURT: Did he get up immediately after he had sat down or did he get up after somebody else had spoken? -- It was after some people had spoken that he got up again. (10)

MR BIZOS: After this interruption of this man do you remember who spoke? -- I do remember people who spoke there, although I will not be able to tell exactly their sequence of speaking.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Anything else about this incident Mr Bizos?

MR BIZOS: No.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Thank you. Mrs Nyembe did you know this person who tried to speak but who could not continue? -- No I did not know him. (20)

How far was he from where you sat? -- I was seated just further towards the front from the middle of that hall and therefore this man was in front of me which means he was further ahead of me.

COURT: Do you mean then that you were about a quarter of the way down from the front of the hall? -- Yes it could be about a quarter.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Can you perhaps indicate Mrs Nyembe how far from where you sat this man was? -- Approximately from where I am in the witness stand to that fan there. (30)

COURT: /....

COURT: Eight to ten metres.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Were there many people in between yourself and this person? -- Yes there were many people who were seated.

You say that this particular man got up twice? -- Yes.

Are you certain that it was the same gentleman? -- Yes I am certain because I saw him sitting down.

And was that the first time? It is not clear what you mean by the last answer. You say you are certain because you saw him sitting down? -- That I mean at the time when this (10) man was stopped from talking I saw him sitting down after having been stopped from talking.

MR BIZOS: We will come to what this person said the second time in due course. Can you remember what was said by any particular speaker after this incident? -- After this man was stopped as a result of which he sat down some people got up and had something to say.

Please tell us the person that you remember, what he said? -- A certain man who spoke in connection with the taxes got up. (20)

COURT: What taxes? -- What this person said was the day on which we will be going to Houtkop are our taxes not going to be attacked with stones.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Taxis, not taxes. -- Taxis, yes.

MR BIZOS: Yes, did anybody answer that? -- Yes somebody did answer to that.

What was the answer? -- In reply to that somebody said to him it has never happened before in the Vaal. If that was to happen this would mean it was predicting an omen for the Vaal people. (30)

COURT: /.....

COURT: Anything else? -- After that answer by that person then this one who had asked the question sat down.

MR BIZOS: Now you say on the day that we were going to march to Houtkop. Was there any talk about marching to Houtkop before this man asked about the possibility of the taxis being stoned? -- As I said earlier I would not be able to follow the sequence of their speaking, that is the people who spoke in that moment. Somebody had said something about going to Houtkop before this man raised this question.

Now tell us what had been said about Houtkop before (10) that? -- What was said was that on 3 September 1984 that day there is going to be a stayaway and what was said further was that just to stayaway will not benefit anybody. The best to do is to march to Houtkop.

Can you remember who said anything about the stayaway? -- A youth person made mention of this, mentioning the stay-away.

And what did he say about the stayaway? -- What this person said here about the stayaway is that he was attending a meeting on the 25th which was the day before this meeting (20) we held on the 26th, saying that he attended a meeting in Zone 13 where it was resolved that 3 September was going to be a stayaway. This resolution was taken by the people at Zone 13. And that the R5,90 which is being added to the present rent is not going to be paid by them, they will continue paying their usual rent they used to pay without the increase. This this man said were the resolutions by that meeting.

What did your meeting, the meeting that you were at, what did your meeting say about that which was said by (30)

the/...

the young man, if anything? -- As a result of what this man said, that is the youth, a certain man got up and said what does it help if we are going to stay away and then just do nothing and be home and therefore suggested that with the stayaway we must therefore march to Houtkop.

Did either the young man or the older man mention the councillors? -- Mentioning councillors in what respect.

Well did either of them say anything about councillors in Lekoa? -- Yes, somebody did say something about the councillors. (10)

What did they say about the councillors? -- This person who suggested the march made mention of the councillors in this respect that we were going to meet with the councillors there.

COURT: Where? -- Houtkop.

MR BIZOS: Did anyone mention the businesses of the councillors?

MNR JACOBS: Edele ek maak beswaar teen die leidende vrae. Die getuie kon nie daar uitgekóm het by besidhede nie. Nou word die antwoord vir haar gegee, direk gestel aan haar in h leidende vraag dat of daar nou gemeld was van die besidhede (20) van die, ek maak beswaar teen die leidende manier wat die vraag gevra word. Mnr Bizos het h hele tyd probeer om te kry wat sy kan onthou was gesê is oor die councillors en nou gee hy vir haar die antwoord.

MR BIZOS: I submit that it is a legitimate question.

COURT: Well Mr Bizos why do you not just ask her what she remembers what each person said?

MR BIZOS: Well we could do it that way My Lord.

COURT: That is easy enough and that would be unobjectionable.

MR BIZOS: As Your Lordship pleases. Do you recall who (30)
spoke/...

spoke after these persons spoke about the stayaway and the march? -- After these two the man who had been stopped earlier from speaking spoke again.

What did he say? -- What this man said here was that I understand you people talking about a stayaway and the march. Say if anybody was to get injured during that procession there what is going to happen to the children of those people who shall have been injured.

Did anybody answer him? -- Yes there was an answer to that. (10)

What was the answer? -- The answer to that question was that there is no possibility of any danger in the procession which could cause the injuries. The people who will be taking part in this procession will behave well because they will be grown up people and when they come across the police they will be able to speak to the police.

COURT: When injuries were spoken of what sort of injuries did you think were referred to? -- It never occurred to me to think exactly what sort of injury was being referred to.

Apart from the type of injury did you think who would (20) possibly inflict the injuries? -- No it never occurred in my mind to think about that. Because this was being mentioned at a meeting which according to me was a well behaved meeting with grown up people.

MR BIZOS: Can you remember any other people speaking after this man was answered? -- If I still remember well there was somebody who spoke after this man.

Can you remember what that person said? -- The person I remember speaking after this is somebody whom I place during the time of the elections of the Zone 3 people. It was (30) during/....

during the elections that this person spoke, that is the person I remember speaking after these.

COURT: I am just sorry, I am not clear. Is it a person who had spoken during the elections? Or was it elections at this meeting? -- They were holding elections at this meeting.

Yes, thank you.

MR BIZOS: Alright we will come to the elections at this meeting. When, before the elections were any decisions taken at this meeting? -- Yes some decisions were made there.

Can you remember what decisions were made? -- Yes I (10) do remember what decisions were taken.

What decisions? -- About 3 September 1984.

Yes, what about that? -- A march which would proceed to Houtkop.

Yes, what other decision? -- That if the councillors are not resigning we are not going to buy from their shops. And that we are not going to pay the R5,90.

Any other decision that you remember? -- Those are the only ones I can still remember. I know I have forgotten some but these are the only ones I can remember. (20)

Now did you see any banners at this meeting? -- A banner, what is a banner? I do not know what a banner is.

A large piece of cloth held up with sticks on either side with writing?

COURT: Or draped against the wall.

MR BIZOS: Or stuck against a wall. -- If my memory serves me well such a cloth as described was brought in there.

You say that it was brought in. When was it brought in, do you remember? -- While the meeting was proceeding some people came in carrying a cloth identical to the one (30) described./....

described.

Did you know the people that brought this cloth in? --
I did not know them.

What is your standard of education? -- I left school
when I was doing my standard five, during the year without
having written the examinations.

Do you remember whether anything was written on this
banner, and if so what? -- I did not have ample time to read
exactly what was written on this banner therefore I cannot say
what was written on the banner itself but there was some (10)
drawing on it which I remember seeing, which drawing is
being referred to by the witness as a drawing of a badge.

Did that badge mean anything to you at that time? -- The
manner in which they entered this meeting carrying this
banner I took it as if it could be people from a soccer
team because I know this kind of cloths being carried in
most cases by a soccer team. That is why in fact I did not
have the interest of reading what was written on that cloth.

You told us that elections were held, did you stay there
for the elections? -- Yes I stayed there until everything (20)
was finished.

Did you have in mind ignoring the call for the stayaway
and march on the 3rd or did you join in it? -- I was prepared
to join it.

Did you decide to join it? -- Yes.

From what you had heard at this meeting that you attended
on the 26th did you think that you would be doing any unlawful
or wrong in joining this march to Houtkop? -- I never thought
that I was making a mistake by joining.

Did you go to the Catholic Church at Small Farms on (30)
the/...

the morning of 3 September 1984? -- Yes I did.

Can you recall more or less at what time you left home?

-- Yes I can.

How late? 11458 7B My Lord. How late did you leave home? -- It was between 08h15 and 08h20 when I left home.

Did you see anything unusual in the immediate vicinity of your home? -- No.

So that His Lordship can get some precise idea of where you stay how far is your house from Councillor Mokiwane's house? -- Starting from my parents home where I live, count-(10) in that one as one, Mokiwane's house is the fourth house.

COURT: In the same street? -- Same street yes.

And is he in which direction from your house? -- From the main route of the bus, that is the bus stop, into Mokiwane's street going home I first pass Councillor Mokiwane's house before reaching home.

So his house is to the west of your house? -- I do not understand but all I can say is we are on the same side of the street with Mokiwane.

Yes, when you leave your home you walk towards Vila- (20) kazi Street and then you reach his home? -- Yes.

Thank you. So it is west. And I just want to get clarity Mr Bizos it is item no. 24 on aerial photograph no. AAR.1 which is indicated on the index as MN Mkwonete's se huis. Is that correct?

MR BIZOS: Yes My Lord it is ...

COURT: We have now spelt it Mkiwane, Mokiwane and Mkwonete.

MR BIZOS: I have no doubt that it is all the same. Did you, for even further clarity did you have to pass the councillor's house when you went to the Catholic church on the morning (30)

of/....

of the 3rd? -- Yes.

Was there any trouble at this house as you were walking along past it on your way to the Roman Catholic church that morning? -- No at the time when I went past there Mrs Mokiwane was busy cleaning the stoep of the house.

COURT: What was the time of the meeting or of the procession?

-- Where, at the meeting?

Yes at the Roman Catholic church? -- There was no fixed time as to what time we were going to start.

There was no fixed time that the march would start? (10)

-- No not at our meeting which we attended prior to going to this march.

MR BIZOS: Just for further clarity you are going to tell His Lordship that you went to the meeting of the 3rd and you took part in the march in detail. When you came back home after the march was this house still in order?

COURT: This house being Mokiwane's house?

MR BIZOS: Mokiwane's house. -- On my return I found that the house had been burnt.

Let us go back then to the morning at about 08h15 (20) when you left your house to go to the catholic church. As you were going along did you see any obstructions on the road?

-- No there was nothing of that sort.

Were there any police present patrolling the streets, moving up and down, anything to indicate to you that there was trouble on that morning? -- No I did not see them.

At what time do you think you, or do you know you arrived at the Roman Catholic church on the morning of the 3rd, what time did you get there more or less? -- It was just before 09h00. Any time before 09h00. (30)

I am going to deal with the events on the morning of the 3rd at the church My Lord, it may be a convenient time to adjourn.

COURT ADJOURNS FOR TEA. COURT RESUMES.

MAMOLEKO LILLIAN NYEMBE: d.s.s. (Through Interpreter)

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS: You told us that you arrived at the Roman Catholic church Small Farms on the morning of 3 September at something to 09h00. What portion of the premises did you go to? -- I went to the hall.

Were there other people in the hall? -- There were (10) some people in the hall. Some were just outside there but there were people in the hall.

Yes. And what happened in the hall? -- There was some singing going on in that hall at my arrival.

Can you recall what the singing was about? -- A song Siyaya e Houtkop.

Yes. Did anything else happen in the hall? -- Yes what happened is that just before we left the people who were outside the hall were called in to come into the hall.

Yes please carry on, and then what happened when they (20) came in? -- A certain man then addressed the people in the hall there saying that it is now time, time has come that we are now supposed to leave for Houtkop.

Did he say anything else? -- What he said further to us is that we must behave ourselves on our way to Houtkop while marching and we must not be scare of anything, even if we can see the police there will be some people to speak to the police.

Yes, did he say anything else that you can remember? -- He further said that even on arrival at Houtkop there are (30) certain/...

certain people who will be spokesmen at Houtkop. What this person said in address to us just prior to our leaving for Houtkop was supported by other people who confirmed his words.

Can you remember how many other people besides this one man? -- If I still remember well they were two.

Did this person, or the other two that spoke, say that you must go and kill the councillors or attack their property? I understand my learned friend has an objection.

MNR JACOBS: Die getuie kan self sê wat iemand gesê het (10) omtrent die raadslede, dit is 'n kernagtige punt hierdie en dit word nou duidelik aan haar gestel of hulle verwys het na die raadslede en die doodmaak van die raadslede.

COURT: The question is allowed.

MR BIZOS: As Your Lordship pleases. -- No.

Did he say that they must go and destroy the property belonging to the Board or to the administration or public property? -- No.

Did he say that the property belonging to the bus company must be destroyed? -- No. (20)

Did any person in that meeting, in that hall, on that morning advocate any form of violence against the councillors or anyone else? -- No.

What happened after the people spoke in the hall? -- We then left the hall.

To go outside? -- We went outside yes.

What happened outside? -- When we came outside because there were still people arriving there the people who spoke inside the hall addressing us addressed us again outside there with the other people who were just arriving. This (30)

one who addressed us first repeated the same words he had used inside the hall in addressing us. And again what was said by him was supported by the two who were the people who supported him in confirming what he said inside the hall.

Did you know any of these three people? -- I knew them because I had seen them before.

Where had you seen them before? -- During the meeting of 26 August 1984.

The man that spoke first what did you see him do or say at the meeting of the 26th? -- That was the person who was (10) supervising the elections of Zone 3 on this day of 26 August.

And the others? -- The other one is the man I referred to earlier saying during the meeting of 26 August after the remarks by the chairman there was a speaker who in his speech referred to the bible.

Now I asked you to have a look at the accused in the dock yesterday. One of them was absent yesterday. I want you to please look again as to whether you can possibly see him or whether you can recognise, just have a look at the people in the dock again and tell us whether you recognise anybody? (20) -- The fifth person from my right as looking towards the accused, those in the dock.

COURT: Let him get up please. Yes? -- He looks, his features are those of the person I referred to as the one who spoke and made reference to the bible.

Accused no. 17.

MR BIZOS: Did you see him on the morning of the 3rd? -- Yes I did.

Where did you see him on the morning of the 3rd? -- I saw him outside the hall, that is after we had been inside (30) the/...

the hall he also spoke outside.

What did he say?

COURT: Just to get clarity did he speak inside and outside or was he merely one of the speakers outside? -- He spoke outside.

MR BIZOS: What did he say? -- What he said is that he is asking the march to be slow because there are elderly people who will also be taking part on the march, and also repeated in support of what was said by that youth or the young man earlier saying that we must behave ourselves while on the (10) march.

COURT: So the one who spoke before him was that a young man? -- Yes that is the young man I am talking about, he was younger.

When you speak of a young man is it a young man of 15, or of 20 or of 25 or 30 or whatever it is? -- I estimated that person's age then between 28 and 27.

MR BIZOS: Can you perhaps remember what this person was wearing on that morning? -- This person had a lumber jacket on that morning. (20)

COURT: That is now the youth? -- Yes that is the person I am talking about, the youth person I referred to.

The person who spoke inside and outside? -- Yes.

Did you recognise any of the, any other person or persons that spoke outside? -- Yes I recognised somebody.

Who? -- The man I described in this court here saying got up from the audience in that meeting with his raised clenched fist.

COURT: Singing Hlanganani Basebenzi? -- Yes.

MR BIZOS: Very well. Well I will ask you, this person (30) that/...

that you say was the same as the one who sang Hlanganani Basebenzi, you say that he spoke outside. Do you recall whether he spoke inside or not? -- Maybe, it could be that he spoke inside. I do not quite remember.

Did any of the people who spoke outside advocate any violence whatsoever being committed whilst you were taking part in the march? -- I do not understand the question.

You have told us that they repeated what they said inside?

C.1067 Or what was said inside? -- Yes.

Outside did anybody whilst you were outside, did anybody say that the councillors property must be destroyed? -- No.

Or anyone else's property should be destroyed? -- No.

After this was said, what was spoken outside, what happened? -- We arranged ourselves in lines.

Yes. And were any of you carrying anything? -- I did see some people carrying things.

What things? -- Placards.

Did you read any of them? -- I did read though I did not read everything on the placards because they were also in a hurry passing at the time of my trying to read what is written on there.

What did you read on there? -- I read somewhere there where they were saying the rent ought to be reduced.

What else? -- And where it was saying when the councillors are incapable they will be bound to resign.

Anything else that you saw? -- As I have already said that I did not have ample time to read everything that was written on the placards, those are the ones that I recall reading.

(30)

Did/....

Did you see any placards saying that Mahlatsi and his brothers must be killed? -- Not at all. I did not see it.

Yes. Did you fall in as one of the marchers?

COURT: I think she said "We arranged ourselves in lines". That means she fell in.

MR BIZOS: As Your Lordship pleases. And where was that that you arranged yourselves in lines? Inside the church property or outside on the road? -- It was in the church yard.

Did you get onto the tarred road? -- Yes.

And whilst you were marching on the tarred road did (10) you see or have to go over any obstructions on the tarred road? -- There were no obstructions along the route which we followed while we were in this procession of the march.

Did anyone misbehave by breaking up the transport company's ticket office as you were going along? -- No.

Were you marching along quietly or were you doing anything else? -- We were singing.

What were you singing? -- We were singing 'Siyaya e Houtkop.

Did any people join the march? -- Yes along the road (20) people did join the march.

Was anyone forced to come onto the march against his or her will? -- No people were coming at their own to join the march.

Do you know where the BP garage is? -- Yes I know.

When the march reached or was about to reach the BP garage where were you in relation to the front and back of the march? -- I was already at the back of the march walking on the left-hand side.

COURT: And where was the back of the march then? -- At (30)

what/...

what stage?

Well counsel asked you about the front of the march reaching the BP garage. -- Yes.

Where was the back of the march at that stage? -- This was far behind.

Yes. Were there houses on the right side of the march or not? -- Yes, there were houses.

MR BIZOS: When you reached the BP garage did you notice anything up front? -- I first became aware of the pace of the march which was slowing down while in that vicinity and (10) later noticed that there were people joining onto our march up front. Thereafter the march regained speed.

Do you know the, or can you tell His Lordship at what place did these people join your march? -- Past the bus stop from Zone 11 people came from the direction of the stadium to join the march.

COURT: Is that Fowler bus stop? -- Yes Fowler bus stop.

MR BIZOS: How many people were there? -- I do not know how many people were there joining the march but because of the time it took for them to join in onto this march I would (20) say they were many.

Were any of them ...

COURT: Just a minute. The stadium, in which part of the township is that? -- Zone 11.

So they came from the left? -- Yes because I was myself on the left of the march. I could see the people joining the march coming from the same side which was my left. Therefore they joined from the left.

MR BIZOS: Were any of them carrying anything? -- I unfortunately did not notice if there were any people carrying (30) anything./...

anything from those who were joining the march.

I see. Could you see, as you were on the left-hand side could you see what might be happening on the right-hand side? -- No I could not see.

COURT: Could I just get clarity now. Beyond Fowler bus stop there is an intersection and at that intersection the road on which you were, that is Wessels Mota Road, slightly bears to the right? -- Yes the tarred road, yes veers to the right.

Yes, now in relation to that bend in the tarred road where did these people join? -- Does His Lordship mean at (10) the time when these people joined the march?

Yes. -- Just before the marched veered to the right with the road these people joined the march because at the time when we veered with the road these people were already part of the march.

And where did they come from these people, did you see? -- I could not see exactly from which direction they came but it appeared to me from their position there that they came from Zone 11.

Thank you. (20)

MR BIZOS: When you veered to the right as you approached the bend in the road did you see ...

COURT: Just a minute the front part of the march or she?

MR BIZOS: No you personally, you personally who were at the back of the march, when you took the turn or you approached the intersection to turn to the right did you see anything unusual or strange near the intersection? -- No.

Did you see any unusual smoke in the vicinity? -- No.

COURT: Do you know where Councillor Caesar Motjeane lived?

-- No. (30)

He/...

He lived just to the left of that intersection of which we have been speaking, in the next block. -- No I do not know where he lived.

Very well I have told you now. Did you not notice any smoke in that vicinity? -- While passing there I became aware of some smoke in that direction.

What sort of smoke? -- What occurred in my mind when I saw the smoke there is that it could have been the smoke of some dirt which was being burnt by the people, for instance grass which had been heaped up and some other dirt put (10) together with that grass and then it was set alight.

Yes, thank you.

MR BIZOS: Did you continue along the tarred road? -- Yes.

Were there any obstructions on that portion of the road? -- Nowhere along that road were there obstructions.

Did you pass a post office? -- Yes we did pass the post office.

Did you see anyone damaging or attempting to damage the post office? -- No I did not see anyone.

And do you know Hunters Garage? -- Yes I do. (20)

Did you yourself reach Hunters Garage, you personally? -- No I did not reach the garage, because of the length of the march itself I could not reach the garage.

Did the front of the march reach Hunters Garage? -- If I still remember well the front did reach Hunters Garage.

What happened then? -- At that time we were singing on this march. I became aware that the singing was gradually stopping from right up front towards the part of the march wherein I was and the pace of the march was slowing down to a point where we found ourselves having stopped moving. (30)

Yes/...

Yes and then? -- There were police vehicles ahead. That is why this happened.

COURT: Where did you see the police vehicles? -- As I have already said that I was walking on the left of the march with this speed and the pace of the march slowing down I then looked through by peeping through, sticking my head out of the march to see what was happening up front. It is then that I noticed the vehicles.

And where were the vehicles at the time? -- Right ahead of the march. (10)

In relation to Hunters Garage where were they? -- I would say on the other side of Hunters Garage.

That is beyond Hunters Garage? -- Beyond Hunters Garage from my direction.

Yes, thank you.

MR BIZOS: Yes, and what happened then? -- We stopped there. After having noticed that and with what was said to us earlier, prior to our leaving, I then expected that some people were going to speak to the police.

Yes and then? -- I do not know whether these people (20) did go to speak to the police or not because the next thing I felt being affected by the teargas and there were sounds from guns. As a result of which I returned.

COURT: Home? -- Yes.

MR BIZOS: You have already told us that on your return home you saw that Councillor Mokiwane's home had been burnt? -- Yes.

COURT: Did you see it had been burnt or did you see it was alright? -- I would describe it as having been burnt because when I saw it the roof had already fallen in, which was an indication to me that it must have been on for some time. (30)

Was/...

Was it still burning? -- Yes.

MR BIZOS: Thank you My Lord I have no further questions.

KRUISONDERVRAGING DEUR MNR. JACOBS : As ek u getuienis reg verstaan, dan het u vir die hof gesê u was 'n organiseerder vir Mokiwane. Is dit reg? -- Ja.

Dit is nou voor die verkiesing van November 1983? -- Ja.

In watter woongebied het jy die organisasiewerk gedoen? -- Gebied 7B. Dit is die area waar ek die werk gedoen het.

HOF : Kan u net vir my sê waar is die grens tussen gebied 7A en gebied 7B? -- Dit is 'n straat wat die grens maak. (10)

Watter straat? -- Ek vergeet net wat die naam van die straat is, maar dit is 'n teerpad deur gebied 7, behalwe die teerpad wat deur busse gebruik word.

Dit is nie Sebestraat nie? -- Ek kan nie die naam van die straat onthou nie. Dit kan wees.

Dit het nie 'n busroete op nie? -- Nee, dit is nie 'n busroete nie.

ASSESSOR (MNR. KRUGEL) : U het verduidelik dat mnr. Mokiwane se huis is die vierde huis as u van u eie huis af stap na Vilakazistraat toe? -- Ja, dit is die vierde huis. (20)

Tussen u huis en die grens van 7A en 7B, hierdie teerstraat wat ons van praat hoeveel rye huise is daar? -- Terwyl ek hier staan is ek nie in staat om vir u te kan sê nie, want ek sal u sê, van my huis af loop ek tot by die teerpad van die busse, dit is die busroete. Anderkant die busroete kry 'n mens nou daardie strate voor jy by hierdie straat kom wat as grens dien tussen die twee gebiede en dit is baie. Ek is nie in staat om sommer nou vir u te kan sê nie.

MNR. JACOBS : Vir hoe lank het jy vir mnr. Mokiwane georganiseer, stemme gewerf? -- Dit was in die kort tyd net voor (30)

die/...

die verkiesings van Novembermaand tot en met die verkiesings.

So, sal jy sê dit is die hele November van 1983? -- Ek het hom gehelp as h organiseerder tot en met die dag van die verkiesings. Ek kan net nie onthou wanneer en watter dag dit was nie.

Maar kan jy vir ons sê, was dit vir h maand lank gewees of langer as h maand? -- As ek reg onthou skat ek dit ongeveer h maand plus.

En in die tyd het hy vergaderings gehou wat jy ook nog bygewoon het? -- Ja. (10)

Is dit verskillende vergaderings? -- Dit was net hierdie vergadering wat te doene gehad het met die feit dat ons vir hom moet stem.

Maar het hy nog ander vergaderings op ander plekke gehou wat jy bygewoon het, soortgelyke vergaderings? -- Nee, daar was nie so h vergadering gewees nie.

Op die dag van die verkiesing, het u gewerk en gehelp by sy lokale waar die mense moes stem? -- Bedoel u by die stem-lokaal?

Dit is korrek? -- Nee, nie daar nie. (20)

Het jy gaan stem daardie dag, na die stemlokale toe gegaan? -- Ja, ek het.

As jy dan georganiseer het vir mnr. Mokiwane vir meer as h maand lank, dan het jy natuurlik kennis gedra daarvan dat daar teen-organisasies was wat georganiseer het teen die verkiesing? -- Wat geweet het? Ek verstaan nie.

Dat daar organisasies in die Vaal was en wat georganiseer het in die Vaal teen die verkiesing en dat die mense nie moes deelneem aan die verkiesing nie, nie raadslede moes kies nie? -- Nee, ek was nie daarvan bewus nie. (30)

Weet/...

Weet jy wat die organisasie UDF is? -- Ek weet nie.

Weet jy wat VCA, Vaal Civic Association is? -- Ek onthou so vaag van dit.

Wat onthou jy vaag van VCA? -- Wat ek vaag onthou aangaande VCA is dat daar sekere mense by ons vergadering van die 26ste van VCA melding gemaak het.

Was dit die eerste keer wat jy ooit gehoor het van VCA op die vergadering van die 26ste? -- Ja, dit was die eerste keer.

Het jy nog nooit voorheen van hom gehoor nie? -- Dit(10) was die eerste keer.

Voor die verkiesing van November 1983 was daar orals in die Vaal pamflette versprei en plakkate opgesit? Dit is nou in verband met die verkiesing? -- Ek kan nie meer onthou nie.

Kan jy nie onthou dat daar plakkate opgeplak was by die poskantore, by die winkels en by die bushaltes nie? -- Omdat dit lank gelede plaasgevind het, kan ek nie meer onthou nie. Dit kan wees dat daar wel sulke plakkate was, maar ek kan nie onthou nie.

Kan jy onthou dat daar 'n vergadering, 'n protesvergadering(20) gehou was op 27 November 1983 by die Roomse Kerk?

HOF : Watter Roomse Kerk?

MNR. JACOBS : Small Farms?

MR BIZOS : Speaking from memory, I think that Mr Jacobs is wrong.

MNR. JACOBS : Ek sal seker maak en na my nota laat kyk.

Kan jy vir ons sê was daar in daardie gebied waar jy woonagtig is, gebied 7, voor 26 Augustus 1984 se vergadering in die Roomse Kerk Small Farms, op daardie stadium afkondigings gedoen in die woongebied per luidspreker dat die VCA die (30)

vergadering/...

vergadering sou hou? -- Nee.

U sê mnr. Mokiwane het sekere beloftes gemaak? -- Ja.

En as ek jou getuienis reg onthou het jy gesê dat hy sekere dinge as raadslid sal probeer verskaf? -- Ja.

Een ding wat hy gesê het wat hy sal probeer verkry daar is elektrisiteit in die huise? -- Ja.

Hy het ook gesê hy sal probeer om 'n verkeersteken in die straat te laat aanbring? -- Ja.

En dan sê jy hy het gesê hy sal aandag gee daaraan en probeer om met die witmense daaroor te praat en dit te (10) bespreek? -- Ja.

Is daar enige projek aangepak in julle gebied vir die elektrifikasie van huise? -- Of daar enige projek aangepak was?

Ja, vir elektrifikasie van huise? -- Voor hy verkies was op die raad, ja.

Wanneer was die elektriese projek aangepak en uitgevoer? -- Nee, ek kan nie meer onthou wanneer dit was nie.

En gebied 7B waar jy woon en wat sy wyk blykbaar is, was daar enige huise wat nie elektrisiteit gehad het nie? (20) -- Ja, tot nou toe is daar nog.

Hoeveel van die huise is dit? Die helfte of minder as die helfte? -- Die meeste huise is sonder elektrisiteit. Daar is min huise wat wel elektrisiteit het.

Julle huis, het dit elektrisiteit? -- Nee.

Die verkeersteken in die straat ... (Hof kom tussenbei)
HOF : Ek wil net duidelikheid kry oor die elektrisiteit. Is dit aangelê? Wag dit op aansluiting aan die huise of is dit nie aangelê nie. Is dit kables nie gelê nie? -- Daar is nog niks aangelê nie. (30)

MNR. JACOBS : Is die verkeersteken in julle straat aangelê?

-- Nee, dit is nog nie daar nie.

Maar een ding is baie seker, mnr. Mokiwane het glad nie 'n belofte gemaak dat huur sal nie verhoog word of huur sal verminder word nie? -- Volgens wat hy gesê het daar, is nie dat die huur nooit verhoog sal word nie of dat die huur verminder gaan word nie. Wat hy gesê het is dat die huur sal nie op hierdie manier verhoog word nie. Dit beteken dit sal nie so baie, met so 'n groot bedrag verhoog word nie.

Met so 'n groot bedrag as wat? -- Wat hy daarby bedoel(10) het volgens die voorbeelde wat hy gegee het was die huur sal wel verhoog word, maar dit sal nie verhoog word tot so 'n mate dat die mense dit nie kan bekostig nie. Dit sal altyd bepaal word volgens die mense se inkomste, dat hulle dit kan bekostig om te betaal.

Hoekom het jy dit nie gister vir ons gesê toe jy daaroor getuig het nie? -- Wat se getuienis?

In jou getuienis-in-hoof gister, hoekom het jy nie vir ons hierdie sogenaamde belofte van mnr. Mokiwane omtrent die bedrag en die verhoging van huur vir ons gegee het toe jy(20) gesê het wat se beloftes hy gemaak het nie? -- Ek het wel melding gemaak daarvan dat hy 'n belofte gemaak het met betrekking tot die huur. Ek het fouteer deur nie spesifiek te sê wat hy alles gesê het in sy belofte aangaande die huur wat ek nou vandag hier skets nie.

Kan u onthou dat na sy verkiesing of mnr. Mokiwane 'n vergadering gehou het in sy wyk, in sy kiesafdeling voor die begroting om van sy mense te hoor wat hulle behoeftes is terwyl hy nou in die raad is en voordat die begroting ingedien word?

-- Verstaan ek u reg dat u wil weet of hy nou 'n vergadering(30)

geroep/...

geroep het na die vorige vergadering wat hy alreeds gehad het?

My vraag is 'n eenvoudige vraag. Na sy verkiesing, na die verkiesing het hy in sy kiesafdeling of in sy kieswyk 'n vergadering gehou waar hy die behoeftes van sy mense, 'n algemene vergadering van die kiesers, waarin hy hulle behoeftes wou vasstel? -- Nee, hy het nie 'n vergadering geroep nie. Ons het laas met hom gepraat by 'n vergadering - die laaste vergadering wat hy gehad het voor sy verkiesing.

Weet jy of daar op 5 Augustus 'n vergadering gehou was waarin raadslede en onder andere ook mnr. Mokiwane-hulle (10) aan die mense, die inwoners van die verskillende kiesafdelings verduidelik het waarvoor hierdie R5,90 aangewend gaan word? -- Nee, ek het nie van daardie vergadering gehoor nie.

Glad nie? -- Ek het glad nie daarvan gehoor nie.

Jy het netnou by die hof opgemerk wat my opgeval het, dat nadat die optog uitmekaar uit is, het jy na jou ouers se huis teruggekeer. Jy het die meervoud gebruik. Leef albei jou ouers? -- Ek verstaan nie die vraag nie. Bedoel u dat ek praat van my ma as my ouer by die huis?

Jy het verwys na ouerhuis, jou ouers se huis. Nou vra (20) ek vir jou, leef albei jou ouers nog? -- My ouers lewe albei van hulle. Hulle is geskei. Die huis is onder my ma se naam geregistreer. Sy is die persoon wat die huis bekom het.

Het jou ma weer 'n ander man gevat? -- Nee.

Is daar nog minderjarige kinders van jou ma wat in die huis woon? -- Ja.

Betaal jou pa aan hulle onderhoud? -- Nee.

Wie is die ander mense wat in daardie huis van jou woon? Jy het net gemeld van jou en jou ma? -- Dit is twee jong kinders, dit wil sê dit is my ma se kinders wat na my kom (30)

en/...

en dan het ek my twee kinders ook daar.

Waar is jou man? -- Hy is oorlede.

Die huurverhoging wat daar gekom het, het julle n kennisgewing gekry van die huurverhoging? -- Verhoging op huur?

Ja? -- Ja, in die sin dat die mense wat gaan betaal het vir Augustusmaand by die kantore het die kennisgewings daar gekry. As ek reg is was daar ook n kennisgewing opgesit by die kantore.

Het julle ook so n kennisgewing gekry? -- Nee, ons het nie, want in daardie maand het ons nie betyds gaan betaal(10) nie.

Het julle hom later gekry? --Nee, ons het dit nie gekry nie. Ons het net gehoor dat die huurgeld is verhoog met ingang van die volgende maand.

Het julle dan nie ook gehoor dat die verhoging word genoodsaak deur sekere projekte wat nou aangepak moet word, elektrifikasie nie? -- Nee.

Het julle nie probeer vasstel waarvoor is die verhoging, vir watter doel nie? -- Nee.

HOF : U het geweet daar is n kennisgewing beskikbaar wat (20) u kan gaan haal by die Administrasiekantore? -- Ek het nie soontoe gegaan nie.

Maar u het dit geweet? -- Wat geweet? Hoekom die huur verhoog word?

Dat u n kennisgewing van huurverhoging kan gaan haal by die Administrasiekantore? -- Ek het nie daaraan gedink dat daar so n papier of kennisgewing gekry kan word by die kantore nie, want dit het al vantevore gebeur dat die huurgelde verhoog is sonder dat daar enige kennisgewings uitgestuur was.

MNR. JACOBS : Jy het ook nie by mnr. Mokiwane gaan uitvind(30) nie/...

nie, want jy was dan sy organiseerder, waarvoor was hierdie bedrag van R5,90? -- Wat in my gedagte gekom het was dat dit nie meer sal help nie. Dit sal niks help nie, want die belofte wat hy aan ons gemaak het is nou nie uitgevoer nie.

Maar ek verstaan nou nie wat sê jy nie, want ek kan nie agterkom wat se belofte het hy gemaak wat nie uitgevoer is nie. Watter belofte kan jy vandag vir ons in hierdie hof sê het hy gemaak wat nie uitgevoer is nie? -- Die belofte wat hy gemaak het was dat die huur sal verhoog word maar nie op die manier, dit wil sê nie met so 'n groot bedrag nie. (10) Dit was skaars 'n jaar wat ons hom gekies het op die raad dat die huur nou weer verhoog is met 'n groot bedrag.

Wat het hy vir julle gesê sal nie 'n groot bedrag wees nie? Het hy gesê dit sal nie meer as 'n rand wees nie of het hy vir julle 'n belofte gemaak en dit vasgepen by 'n bedrag? -- Nee, hy het nie 'n spesifieke bedrag genoem nie. Ek sal u so sê. In die jare 1970 toe ons ingetrek het in daardie huise, was die huur R8,50 en as hulle die huur destyds verhoog het, sou hulle net miskien 15c bygesit het. Ons het dus aanvaar toe hy gepraat het daarvan dat die huur nie met (20) baie geld verhoog gaan word nie, dat hy miskien in daardie sommetjies uitgewerk het.

HOF VERDAAG TOT 14h00.

HOF HERVAT OM 14h00.

K1068

MR BIZOS : My Lord, accused no. 13, Mr Simon Nkoli, is in the immediate vicinity of the court but not in court. He had a migraine headache and went to the pharmacy and got some medication which has literally knocked him out.

COURT : Is he on his back?

MR BIZOS : He is on his back on a bench outside. I do believe that it is as a result of the taking of these (30) tablets/...

tablets and that it is a temporary matter, but if we may proceed on this basis.

COURT : We will excuse him for the afternoon.

MAMOLEKO LILLIAN NYEMBE, nog onder eed

VERDERE KRUISONDERVRAGING DEUR MNR. JACOBS : Die vergadering van 26 Augustus 1984 wat u bygewoon het, voor dit toe u daarvan gehoor het, waar het u van die vergadering gehoor? -- Dit was gedurende my reis in 'n bus waar passasiers gepraat het.

Is dit daar gemeld wie die vergadering georganiseer (10) het? -- Nee, dit was nie gemeld nie.

Het jy nie belang gestel wie organiseer so 'n vergadering nie? -- Die passasiers het met mekaar daar gepraat in my nabyheid binne hoorafstand. Dus het ek gehoor terwyl hulle met mekaar daar gepraat het.

Dit is nie 'n antwoord op my vraag nie? -- Was u vraag nie dat ek nie gehoor het dat die mense melding maak wie die persoon is wat hierdie vergadering organiseer nie?

Ek het vir jou gevra het jy nie belang gestel om uit te vind wie hierdie vergadering georganiseer het nie? -- Hoe (20) kon ek belang gehad het om te weet wie hierdie organiseerder was, want ek het vir die eerste keer daar gehoor van so 'n vergadering en hier praat vreemdelinge. Ek het nie een van hulle geken nie. Ek het net besluit ek sal maar by die vergadering hoor wat daar gebeur het.

Waaroor sou hierdie vergadering gegaan het? Waaroor sou dit gehandel het? -- Die R5,90 van die verhoging was die hoof wat hulle moes bespreek het daar.

Was dit 'n protesvergadering gewees of was dit maar net een wat gewoonweg die R5,90 sou bespreek? -- Dit was 'n (30)

vergadering/...

vergadering gewees wat die R5,90 se geval sou bespreek het.

Sou dit 'n protesvergadering gewees het of nie? -- Protes teen wat?

Teen die verhoging van R5,90? -- Ja, van die R5,90.

Jy het die vergadering bygewoon omdat jy alreeds ontevrede was voordat jy nog na die vergadering toe gegaan het? -- Ja, ek was ook nie tevrede nie.

En dit hoewel jy self nie R5,90 hoef te betaal nie? -- Bedoel u voor ek na die vergadering toe was?

Ja? -- Ja.

(10)

En al die mense wat die vergadering bygewoon het het gegaan om te gaan protesteer teen hierdie R5,90 verhoging? -- Ja.

En jy was kwaad gewees alreeds toe jy na die vergadering toe gegaan het? -- Ja, dit het my kwaad gemaak.

As ek so na jou getuienis luister wat jy hier gegee het omtrent hierdie vergadering, dan is dit korrek om te sê dat jou geheue is glad nie goed oor hierdie vergadering se gebeure nie? -- Dat my geheue nie goed is nie?

Ja? -- Van wat binne-in die vergadering gebeur het? (20)

En gesê is? -- Ek onthou van wat daar gebeur het.

Maar jy onthou nie goed nie? -- Ja, van die goed kan ek nie meer so goed onthou nie, want dit is lank gelede wat dit gebeur het.

En jy kan nie vir die hof sê wat die mense in werklikheid gesê of nie gesê het nie? -- Ja.

In jou getuienis het jy gesê dat die voorsitter het opgestaan en aan julle die agenda gegee van wat bespreek gaan word? -- Ja.

Kan jy nog onthou wat was die agenda wat hy vir julle (30)

gegee/...

gegee het wat bespreek moet word? -- Ja, ek onthou dit.

Wat was die agenda? -- Die voorsitter het gesê ons kom hier praat oor die verhoging van R5,90 en sê toe verder dat daar verkiesings gehou gaan word wat betrekking het op gebied 3 en hy sê toe dat sekere persone sal toesprake lewer en dan na daardie sprekers sal die vergadering oop verklaar word vir enigeen wat iets wil sê.

Toe hy gesê het 'n verkiesing sal gehou word vir gebied 3, het hy gesê dat dit 'n wyk is dan van VCA wat verkies sal word? -- Hy het nie so gesê nie, maar na aanleiding van wat (10) daar gesê was aangaande hierdie organisasie, het ek aanvaar dat dit moontlik die geval was.

En toe hy gesê het dat die R5,90 bespreek sal word, het hy gesê dat julle gaan planne bespreek van hoe om te reageer teenoor die verhoging van R5,90? -- Dit het hy genoem in sy openingsopmerkings omdat mense daaromtrent gekla het in die sin dat hy wou gehoor het wat die gemeenskap daaromtrent sê aangesien hulle so baie daarvoor gekla het.

En dat hulle moet planne maak wat hulle gaan doen? -- Ja, maar hy het geen melding gemaak van planne wat gedoen kan (20) word nie. Dit het van die gehoor af gekom.

Die ander aspek, jy sê hy het die name van die sprekers genoem en gesê waaroor hulle toesprake sal lewer op die vergadering? -- Hy het nie spesifiek persone se name genoem nie. Wat hy gesê het was dat hy sekere name van persone sal roep en daardie persone sal hy roep as sprekers. Hy het nie onmiddellik die name daar genoem en gesê hierdie man of daardie persoon met so 'n naam gaan 'n spreker wees nie. Wat ek net nie kan sê nie is of hy nou die mense se name op 'n papier geskryf gehad het en of hy net die mense se name (30)

in sy geheue kon onthou het.

Jy sien, ek het jou getuienis verstaan dat jy gesê het vir die hof dat hy het die name van die sprekers genoem? -- Nee, ek het gesê hy sal mense op name roep.

Toe die eerste spreker gepraat het, die ou man, het hy sy naam gegee? Dit is nou die voorsitter? -- Ek kan nie meer onthou of die naam aan ons deur hom bekend gemaak was of nie, maar hy was h spreker gewees na hy geroep is.

Ons kan dit aanvaar, maar ek vra nou vir jou spesifiek het hy sy naam genoem toe hy die eerste spreker voorgestel (10) het, die ou man? -- Kyk, as h persoon geroep word as h spreker, sal die persoon op sy naam geroep word, maar wat ek sê is dat ek kan nie meer onthou of dit aan ons bekend gemaak was wie die persoon is, dit wil sê wat hy is in die gemeenskap nie.

Was dit aan julle gesê dat hy is van h sekere gebied en dat hy sal h toespraak lewer oor die VCA? -- Nee.

Die vrou wat gepraat het, kan jy onthou of haar naam genoem is en of enige vrou gepraat het met die naam van Rina Mokoena? -- Van die vroumense wat daar toesprake gelewer (20) het of iets te sê gehad het, onthou ek, maar hierdie naam, of dit nou die naam was van een van hulle, kan ek nie onthou nie. Dit kan wees dat daar miskien een met daardie naam geroep was.

Kan jy onthou dat gesê was dat een van die vrouens dan sou praat namens h vroue-organisasie, Vaal Organisation of Women? -- Is dit nou die vroue-organisasie waarvan u praat?

Ja? -- Ja, die vroumense het daarvan gepraat.

En die vrou wat gepraat het namens Vaal Organisation of Women, het sy die vrouens gevra daar hulle moet aansluit (30)

by/...

by die organisasie? -- Ja, hulle het.

Kan jy ook onthou dat die vrou gesê het hulle moet verenig en dan moet die vrouens saam met die mans die strydstry teen hierdie huurverhogings en die raadslede? -- Nee.

Kan jy onthou of daar 'n vrou was met die naam van Olifant wat gepraat het? -- As ek reg is, het ek alreeds gesê dat die vroumense wat daar iets te sê gehad het se name was nie aan my bekend nie.

Hoeveel vrouens het daar gepraat? Is dit net twee? -- Drie. (10)

Die drie vrouens wat gepraat het, het hulle uit die gehoor uit gepraat of was almal of van hulle op die verhoog? -- As ek reg onthou het die vroumense sitplekke gehad op die verhoog.

Al drie van hulle? -- Ek kan nie meer so goed onthou of dit al drie van hulle was nie, maar daar was van hulle op die verhoog.

Was die drie vrouens bymekaar waar hulle gewees het op die verhoog? -- Ek het dit nie opgelet nie, alhoewel ek nou hier vir die hof sê dat hulle daar van die verhoog af opge-(20) staan het om te praat.

Jy sien, hoekom ek vir jou hierdie spesifieke ding vra, die verdediging op 'n vraag van hulle, toe jy verduidelik het oor die "bulk buying", het jy gesê die drie vrouens het bymekaar gestaan, jy kon die een se organisasie nie noem nie en toe het jy gesê sy het by die ander twee gestaan, toe het jy aanvaar hulle is van dieselfde organisasie wat "bulk buying" doen? -- Ja, dit is so.

Waar het hulle gestaan nou? -- Op die verhoog.

Het hulle daar gestaan vandat jy by die vergadering (30)

aangekom/...

aangekom het en ingegaan het? -- Met my aankoms daar, het ek nie spesifiek opgelet waar die vrouens was nie. Ek het eers bewus geword van die vrouens se teenwoordigheid op die verhoog daar toe hulle begin praat het as sprekers, dat hulle op die verhoog was en bymekaar by die verhoog is.

Was hulle daarso - laat ek dit so vir jou stel, het enige van die vrouens na jou in die saal ingekom? -- Ek het nie opgelet nie.

Want jy sien, ons het getuienis dat die een vroue-spreker, die een wat heel eerste gepraat het, wie se naam Rina (10) Mokoena is, het laat opgedaag en toe sy inkom is sy sommer direk geroep om te kom praat? -- Ek betwis nie daardie getuienis indien daar sulke getuienis is nie, want ek het nie die persone geken nie. Ek kan nie sê of hulle my daar gekry het nie. Ek praat van wat ek gesien het wat gebeur het met die vroumense waarvan ek bewus geword het.

Maar is dit nie so dat jy moes opgelet het toe die vrou inkom en hulle roep haar daar en sê sy moet kom praat en sy kom en sy kom praat nie? Dan moes jy dit mos gesien het? -- As gevolg van die manier waarop die mene daar die vergadering(20) binne gekom het, dat hulle met klompe daar ingekom het en sitplekke ingeneem het by verskillende plekke, kan dit wees dat sy daar binne-in gekom het en geroep was en dat ek nie daarvan bewus geraak het nie.

Maar nou verstaan ek jou getuienis nie, want jy het gesê toe jy daar opgedaag was was die saal vol. Iemand anders het opgestaan en vir jou plek gemaak? -- Al is dit so, daar was mense wat later opgedaag het en toe plekke geneem het. Hulle het nie noodwendig gaan sit nie, maar hulle het op verskillende plekke gaan staan. (30)

Nou/...

Nou verander jy dit weer. Is dit reg?-- Oor wat?

Het hierdie mense ingekom in groepe en gaan sit of het hulle net enkelinge ingekom en gaan staan? -- Mense het daar opgedaag waar hulle mekaar miskien gevolg het, drie mense op 'n slag of vier mense op 'n slag afhangende van hoeveel in daardie tyd ingekom het.

En waar het hulle gaan staan? -- Hulle het op hulle voete gestaan en teen die mure geleun.

Kan jy onthou dat 'n persoon voorgestel was of die naam genoem was van Petrus Malindi? -- Ek kan nie meer die (10) persoon onthou nie.

As ons vra dat jy kyk na beskuldigde nr. 5 hier by die hof, sal jy kan sê of jy nou kan onthou of dit hy was?

HOF : Sal hy opstaan, asseblief? -- Ek het die persoon al gesien daar. Ek weet net nie wat sy naam is nie.

Gesien waar? -- By die vergadering van die 26ste het ek hom gesien.

MNR. JACOBS : Waar het jy hom gesien? By die vergadering nou, watter plek in die vergadering? -- Toe hy gepraat het van die verhoging. (20)

Het hy gepraat van die verhoog af? -- Hy het gepraat, ja.

Voor hy gepraat het, het hy daar op die verhoog gesit? -- Dit is wat ek nie opgelet het of hy daar gesit het voor hy praat nie. Ek kan nie sê of hy nou van die verhoog af gepraat het direk waar hy gesit het en of hy van die gehoor se kant af gekom het na die verhoog toe nie.

Kan jy onthou toe hy voorgestel is dat dit deur die voorsitter gesê is dat hy sal namens die jeug praat en die jeug se aandeel in die stryd wat daar gevoer word? -- Nee, dit het ek glad nie gehoor dat dit genoem is nie. (30)

Kan jy onthou of hy enigsins voorgestel was daar aan die gehoor? -- Ek kan nie meer so goed onthou nie.

Kan jy vir ons sê waaroor het hy gepraat? -- In sy toespraak het hy melding daarvan gemaak dat hy die vorige dag, dit wil sê die 25ste, by 'n vergadering was te gebied 13.

Ja? -- Waar die vergadering die resoluëie geneem het dat op die 3de 'n wegbly-aksie daar gaan wees asook dat die R5,90 nie betaal gaan word nie, maar die gewone huur sal betaal word sonder die byberekening van die verhoging.

Kan jy enigiets verder onthou wat hy gesê het? -- As (10) ek reg is, is dit al wat hy gesê het.

Kan jy onthou of hy enigiets gesê het dat ouers en die jeug moet saam staan? -- Nee, hy het nie so gesê nie.

Jy sê hy het glad nie so gesê nie? -- Ek onthou nie alles wat hy gesê het nie. Wat ek daarby bedoel is dat ek kan nie onthou dat hy so gesê het nie.

Kan jy onthou of hy enigsins gepraat het oor raadslede per se, raadslede self? -- Nee, ek onthou nie.

Kan jy onthou of enige van die sprekers daarso oor raadslede per se gepraat het, raadslede self? -- Ja, daar (20) is 'n persoon wat van raadslede gepraat het.

Watter spreker was dit gewees? -- Die spreker wat gepraat het oor die raadslede is die een wat 'n voorbeeld gemaak het van Ratanda se raadslede.

Wat het hy gesê van raadslede behalwe om raadslede as 'n voorbeeld van Ratanda te gebruik? -- Wat hy gesê het is dat as hierdie raadslede nie in staat is om die werk uit te voer nie, hoekom doen hulle nie soos die raadslede van Ratanda wat bedank het nie.

Het hy enige mosie voorgestel in daardie verband? -- (30)

In/...

In verband met wat nou?

In verband met raadslede dat hulle moet bedank en daar na die voorbeeld van Ratanda verwys is? -- Hy self het nie h voorstel gemaak nie. Daar was wel mense gewees wat later ook gepraat het, wat eintlik wat hy gesê het gestaaf het.

Wat se mense is dit? -- Wat later gepraat het?

Is dit uit die gehoor uit of is dit mense op die verhoog? -- Dit was van die gehoor af.

En het hulle net gesê hulle bevestig wat hierdie persoon gesê het oor Ratanda of het hulle uitgebrei en gepraat oor (10) raadslede? -- Die mense het byvoorbeeld gesê vir die raadslede om te bedank sal dit nodig wees vir ons om nie by die winkels van die raadslede te gaan koop nie, sodat hulle dan ook dieselfde voorbeeld wat gemaak was deur die vorige spreker kan volg, met verwysing na Ratanda se raadslede.

Kan jy onthou wie is dit wat so gesê het? Ek sal dit vir jou makliker maak. Was dit h man of h vrou wat so gesê het? -- Ek kan nie meer onthou of dit h manspersoon was of h vrouspersoon was nie.

Is dit al wat jy kan onthou wat gesê is oor raadslede (20) op daardie vergadering? -- Ja, dit is wat ek onthou.

Ken jy die woorde "puppets" en "sell-outs"? -- Ek onthou dat daar wel sulke woorde gebesig was, maar ek het nie geweet wat die betekenis daarvoor was nie.

Ten opsigte waarvan was hierdie woorde gebesig? -- Ek sal sê dit was ten opsigte van die raadslede, want dit was woorde gewees wat daar gebesig was.

Deur wie? -- Deur die mense wat die vergadering bygewoon het.

Is dit net h afleiding wat jy maak of het mense direk (30) gesê/...

gesê die raadslede is "puppets" en "sell-outs"? -- Die woorde was gebesig gewees deur die mense in hierdie vergadering, mense wat ek nou nie kan onthou wie hulle was nie, maar soos ek sê, dit was in die vergadering gebruik.

Maar jy kan nie sê wie was so genoem nie? -- Ek het nie geweet wie die persoon is wat so genoem word nie.

Kan jy onthou of die persoon wat oor die Bybel gepraat het aanvanklik en VCA, die eerste spreker, het hy net een keer gepraat of meer as een keer? -- Ek kan nie meer onthou nie, maar as my geheue my nie in die steek laat nie, het (10) die persoon nie net een keer gepraat nie.

Hoeveel keer het hy gepraat sal jy sê? -- Ek onthou spesifiek van die een keer wat hy gepraat het en na hy gaan sit het, is ek nie meer seker of ek weer gesien het dat hy praat nie, of hy wel gepraat het en ek dit nie opgelet het nie. Ek kan nie sê nie.

Kan jy vir ons sê wat het hy vir die vergadering gesê omtrent VCA? -- Bedoel u die ou man?

Ja? -- Hierdie ou man het met die volgende daar gehandel. Dat daar probleme was by 'n sekere skool met die naam van (20) Isokwazi, waar daar sekere kinders nie toegelaat was vir herregistrasie nie, as gevolg waarvan hulle as ouers bymekaar gekom het en die owerhede daar genader het en same-sprekings gevoer het wat dan gelei het tot die herregistrasie van die kinders en toe gesê dit is dinge waarvoor VCA handel.

Het hy gesê of VCA dit gedoen het of wat het hy gesê? -- Wat hy gesê het was die manier waarop hierdie ouers bymekaar gestaan het en mekaar gesteun het, is die manier waarop die VCA dit sou gedoen het om sulke probleme opgelos te kry.

So, met ander woorde, as ek jou reg dan verstaan (30)

sou/...

sou VCA se optrede as 'n voorbeeld gebruik word dat VCA wilmense verenig? -- Ja.

Verenig om wat te doen? -- Om mekaar te help.

En die raad en raadslede te beveg? -- Nee, nie om die raadslede te beveg nie.

Kan jy onthou of beskuldigde nr. 5 meer as een keer gepraat het of het hy net een keer gepraat? Die man wat netnou gestaan het? -- O, is hy nr. 5?

HOF : Ja? -- Dat hy gepraat het?

MNR. JACOBS : Ek vra vir jou kan jy onthou of hy net een(10) keer gepraat het en of hy meer as een keer op daardie vergadering gepraat het? -- Hy het op een geleentheid gepraat.

Is jy daarvan beslis seker? -- Dat ek seker is is omdat hulle nie twee keer opgestaan het nie. 'n Persoon het klaar gepraat en dan aan ander mense ook 'n beurt gegee.

As daar getuienis was waarin beweer was dat hy ook 'n antwoord gegee het op die vraag omtrent die taxi's wat met klippe gegooi kan word, wat sal jy daarvan sê?-- Toe die vraag ontstaan het oor die taxi's, as my geheue reg is, die mense heel agter het daarop geantwoord. Ek kan nie (20) onthou dat hy van voor af geantwoord het nie.

Sê jy dan die vraag wat geantwoord was oor die huurmotors was geantwoord agter uit die saal? -- Die vraag oor die taxi's kan ek nie meer onthou of dit beantwoord was deur mense agter in die saal en of dit deur mense op die verhoog beantwoord was nie.

En die vraag omtrent die mense wat sou beseer word en wat van hulle kinders sou word, wie het dit beantwoord? -- 'n Ander persoon het daardie vraag beantwoord, wie se naam ek nou nie kan onthou nie.

(30)

Was hy voor op die verhoog of agter in die saal gewees?
-- As ek nog reg onthou stel ek my voor dat daardie persoon
voor was.

Op die verhoog? -- Ek kan nie meer so goed onthou nie.
Ek het wel 'n antwoord gehoor. Dit het lank gelede gebeur.
Ek kan nie meer sê wat presies daar gebeur het nie.

Kan jy onthou, in beantwoording van hierdie vrae vanuit
die gehoor of enigiemand daar 'n aanhaling uit 'n Bybel gemaak
het om dit te antwoord? -- Ek weet nou nie meer so goed
nie. Dit kan wees dat dit so gewees het, maar ek kan nie (10)
meer onthou nie.

Kan jy onthou of enigiemand in antwoord op 'n vraag
aangehaal het uit die Bybel uit? -- Die vraag is nie vir my
duidelik nie.

Ek vra in beantwoording van hierdie vrae, enigiemand
wat 'n vraag daar geantwoord het, wat gevra was uit die
gehoor uit, het hy uit die Bybel aangehaal toe hy die antwoord
gegee het op die vraag? -- Ek kan nie onthou dat daar so 'n
persoon was nie. Ek kan wel vir die hof sê dat ek weet van
'n persoon wat 'n Bybel genoem het in sy toespraak, nie in (20)
antwoord op 'n vraag nie. Dit kan ek nie onthou nie.

Kan jy vir die hof sê of jy kan onthou of enigiemand
op daardie vergadering gesê het dat die mense moet nie laf-
aards wees nie en as die vergadering 'n besluit geneem het
dan moet hulle dit deurvoer ten volle? -- Ek kan nie meer
so goed onthou of daar 'n persoon is wat daarvan gepraat het
nie.

Kan jy onthou op hierdie vergadering of daar enige besluit
geneem was dat net sekere voertuie op 3 September toegelaat
sou word om te beweeg in die swartwoongebied van die Vaal?(30)

-- Ja, ek onthou dit.

Is daar so 'n besluit geneem? -- Ja.

Wat is besluit wat se voertuie sou toegelaat word om te beweeg? -- Die ambulanse en polisievoertuie.

Was dit verder dan besluit ook dat geen ander voertuie sou toegelaat word in daardie woonbuurte om te beweeg, soos huurmotors en busse nie? -- Ja, wat gesê was was dat daar 'n versoek gerig gaan word aan die huurmotoreienaars en die buseienaars vir hierdie betrokke dag.

En as hulle nie gehoor gee aan die versoek nie, hoe (10) sal hulle verhoed word om te beweeg? -- Die resolusie van hulle met betrekking tot die voertuie genoem, dit is die busse en die huurmotors, was nie dat hulle iets sal doen om dit te verhoed indien die versoek nie aanvaar word nie. Die rede daarvoor was dat die mense wat hierdie voertuie bestuur woon ook in hierdie woonbuurte.

Hoekom is daar besluit sal daar net toegelaat word dat ambulanse beweeg? -- Dit is omdat hulle in gedagte gehou het dat in die hospitaal het 'n mens pasiënte wat kos nodig het. Dus die kok moet beskikbaar wees vir kos en daar is (20) mense wat siek is daar, wat mediese behandeling benodig het. Dus die verpleegsters sal teenwoordig moet wees.

Is dit korrek as ek dit aan jou stel dat dit was ook voorsien dat hierdie mense wat moontlik beseer kan word, soos jy dit hier gestel het op 3 September, dat die ambulanse daar moet wees om hulle te vervoer as daar mense beseer word? -- Nee, nee, dit is nie so nie. Die ambulanse was toegelaat vir die doeleindes van die verpleegsters.

Is dit al? Net vir verpleegsters? -- Dit was verpleegsters, polisie en die kok van die hospitaal.

(30)

Het/...

Het hulle spesifiek besluit oor die kok van die hospitaal?
-- Toe hierdie resoluëie geneem was, het dit al die werknemers van die hospitaal ingesluit. Met die gevolg dat ek aanvaar het dat die kok ook daarby ingesluit is.

HOF : Is die kok vir u die belangrikste persoon in die hospitaal? -- Ja, kyk, daar is mos siek mense in die hospitaal wat kos wil hê.

MNR. JACOBS : Wat van siek mense wat hospitaal toe moet gaan daardie dag, wat sou van hulle word? -- Hulle sou in staat gewees het om hospitaal toe te gaan, want ons het (10) wel 'n versoek gerig aan die vervoermense, maar hulle het opereer.

Daardie tyd het jy nie geweet hulle gaan opereer nie?
-- Nee, maar dit is na aanleiding van u vraag. U vra my wat van die mense wat siek was wat die dag hospitaal toe wou gegaan het. Ek sê dit was nie verpligtend vir die mense dat daar nie vervoer moet wees nie, want selfs hierdie dag was daar vervoer gewees. Daar was voertuie wat beweeg het. So, met die gevolg, wie ook al wat siek was wat hospitaal toe wou gegaan het, sou gebruik gemaak het van daardie (20) vervoer.

ASSESSOR (MNR. KRUGEL) : Wie bedoel u as u sê "ons het 'n versoek gerig aan die vervoermense, maar hulle het geopereer"?
-- Ons het besluit om versoeke te rig aan die huurmotor-eienaars asook die buseienaars.

Maar ek weet nou nie of ek die antwoord wat u gegee het verkeerd neergeskryf het nie, maar ek het geskryf "Ons het wel 'n versoek gerig aan die vervoermense"? -- Ek is bewus van daardie meervoud wat ek gebruik. Ons, in die vergadering, het die resoluëie aanvaar dat daar 'n versoek gerig moet (30)

word/...

word aan die huurmotoreienaars en die buseienaars. So, met "ons" meen ek die vergadering, almal daar teenwoordig.

MNR. JACOBS : Wie moes hierdie versoek rig? Julle het nou so besluit? -- Ek weet nie wie dit sou weggeneem het, of dit gaan rig het nie.

Het julle nie vir iemand spesifiek volmag gegee of vir 'n organisasie volmag gegee en gesê hulle moet optree nie? -- Daar was niemand wat ons gewys het as 'n persoon wat die versoek sal gaan rig nie. Uit my eie, wat in my gedagte aangegaan het, is dat ek aanvaar het dat miskien die (10) voorsitter 'n persoon sal uitwys om die versoek te gaan rig.

En die verdere besluit was geneem op daardie vergadering dat al die mense in die Vaal nie daardie dag moes werk toe gaan, 3 September nie? -- Nee, dit het nie 'n betrekking gehad op die hele Vaal nie. Dit het net te doene gehad met ons gebied waar ons hierdie besluit geneem het.

Met watter gebied? -- Sebokeng, die gebiede soos genoem. 7, 11, sover as 14 en ander gebiede van Sebokeng.

Sebokeng, Tsirela ... -- Ek het nie van Tsirela gepraat nie. (20)

Sê dan weer? -- Sebokeng, gebiede 7, 11, 14 en ander gedeeltes van Sebokeng.

Watter ander gedeeltes nou? -- Sebokeng is van gebied 7 tot 14. Dit is die gebiede wat 'n mens daar kry.

En die mense van gebied 3 en daardie omgewing? -- Ek het gepraat van Sebokeng as geheel. Die geheel van my sluit in gebied 3.

Wat van Evaton? -- Ek kan nie meer onthou wat Evaton betref wat daarvan sou geword het nie, want Evaton vorm nie 'n gedeelte van Sebokeng nie. (30)

En Small Farms?-- Ek weet nie van Small Farms nie, want Small Farms is maar geleë in die nabyheid van Sebokeng. Of daardie inwoners ook saam met ons sou gegaan het of nie, dit weet ek nie.

Was julle besluit net gewees dat - laat ek dit net eers so kry. Was daar nie mense van Evaton en Small Farms op daardie vergadering nie? -- Ek weet nie maar die manier waarop ons baie daar was, as ek reg onthou, het iemand daarin toespraak gelewer en as ek reg is was die persoon van Evaton afkomstig. (10)

Het julle spesifiek so besluit dat hierdie mense wat moet wegbly is net die mense van Sebokeng? -- Ja, dit was ons besluit gewees.

Sal jy saamstem dat in Sebokeng is daar 'n groot aantal mense wat daar woon in al die gebiede? -- Ja, hulle is baie.

Geweldig baie meer as wat op daardie vergadering was? -- Waar?

Daar op die 26ste se vergadering in die Small Farms kerk? -- Ja, hulle was baie.

Nee, ek sê die mense wat oorbly wat in Sebokeng woon (20) is geweldig baie meer as die klompie wat net daardie dag in daardie vergadering was? -- Ja, dit was net mense in 'n saal gewees daar. Hulle was minder as die getal mense wat inwoners is van Sebokeng.

Hoe sal julle nou verhoed dat mense wat nie na die vergadering toe gekom het nie wegbly van die werk af op 3 September? -- Nee, maar hierdie vergadering was nie verpligtend nie. Dit was net vir die persone bedoel wat bekommerd is oor hierdie R5,90.

Op die vergadering, was daar jong mense gewees, (30)

jeugdiges/...

jeugdige? -- Ja, daar was.

Was daar besluit ook dat die kinders of die skoliere, die skoolgaande jeug, nie skool toe sou gaan daardie dag nie? -- Nee, glad nie. Niks was gesê van die skoliere nie.

Niks? Absoluut niks? -- Ek het geen spreker gehoor wat melding gemaak het van 'n skool nie.

Ek wil hê jy moet 'n bietjie kyk na BEWYSSTUK AN15 nommer 2. Dit is 'n pamflet wat uitgegee is nadat hierdie resolusies aanvaar was in die woongebiede en hier word dit genoem dat dit is resolusies van "Resolutions of residents (10) children, parents and workers Vaal Triangle." Daar in die middel daarvan sê hulle "No children or worker must go to school or work on Monday, 3 September 1984." Volstaan jy nou nog met jou vorige antwoord en sê dat kinders nie betrokke was nie? -- Ek kan nie van 'n persoon onthou, dit wil sê van die sprekers wat so gepraat het in sy toespraak in hierdie vergadering nie. Soos ek alreeds gesê het, die gebeure het lank voor vandag plaasgevind.

HOF : Kan u onthou dat daar 'n resolusie was dat die kinders nie skool toe sou gaan nie? -- Ek sê ek het nie gehoor dat (20) daar so 'n resolusie was nie.

MNR. JACOBS : Kan jy nie onthou dit is belangrik om ook die kinders te betrek, die jong mense te betrek in die optog nie? -- Ek kan nie onthou nie, want die kinders werk nie en hierdie vergadering wou ou mense gehad het wat werk, wat bekommerd was oor die huurgeld.

Is dit nie so - laat ek dit so stel. Ken jy die organisasie COSAS? -- Ek hoor daarvan in die lokasie.

Is dit 'n organisasie van die jong mense wat in die hoërskole is? -- Ek hoor dat dit so gesê word. (30)

En/...

En dat hierdie organisasie ook deelneem aan die plaaslike politiek daar in die Vaal? Of eintlik deelgeneem het? -- Deelgeneem het waar?

Aan die plaaslike politiek daarso in die Vaal? -- Ek kan nie onthou nie.

Kan jy onthou of h organisasie Vaal Youth Congress daar aktief was in daardie woongebied, die Vaaldriehoek? -- Wat is dit nou? Kan dit aan my vertolk word in Sotho sodat ek weet wat dit is?

Ek weet nou nie wat jou moeilikheid nou is nie. Dit (10) is h organisasie se naam, Vaal Youth Congress? -- Ja, dit hoor ek, maar al wat ek in belang stel is nou wat doen daardie organisasie.

Ken jy die organisasie? Dit was h eenvoudige vraag. Het jy geweet dit is aktief in die Vaal? -- My probleem is dat u dit in Afrikaans noem en dalk ken ek of weet ek van hierdie organisasie as h mens dit op h ander naam noem. Miskien as ek gesê kan word wat die eintlike doel van hierdie organisasie was, wat doen hulle.

Dit is h jeugorganisasie in die Vaal, waar mense aan(20) behoort wat uit die skool is en nie meer aan COSAS kan behoort nie? -- Nee, ek weet nie van die bestaan van hierdie organisasie nie.

Kan jy vir ons sê, was daar nie plakkate in daardie saal opgebring van COSAS en VCA nie? -- Nee, ek het dit nie gesien nie.

Die insident toe hierdie man opgestaan het daar wat nie toegelaat was om te praat nie, jy sê vir die hof hy het absoluut niks gesê nie? -- Eers op h latere stadium na die ander gepraat het, het hierdie persoon gepraat. (30)

Ek/...

Ek praat van op hierdie geleentheid toe hy gestop was?
-- Na hulle hom gestop het, het hy gaan sit. Hy het nie
meer gepraat nie.

Het hy gepraat voordat hy gestop was? -- Dit is voor
hy n woord gebesig het. Dit is toe hy net begin het.

Is jy seker daarvan? -- Ja, ek is seker daarvan.

Dit is nie iets wat net by jou vaag is nie? Jy is baie
duidelik seker daarvan? -- Ek onthou dit, want die persoon
het vir die tweede keer weer gaan staan.

Jy sien, hoekom ek dit aan jou stel is, dat die ver-(10)
dediging het dit hier aan ander staatsgetuies gestel dat
daardie man het eers opgestaan en hy het gesê hy is n inwoner
van gebied 7? -- Wie dit ook al getuig het, dit is daardie
persoon se getuienis. My getuienis is dat die persoon het
nie eers begin praat nie, toe hy in die rede geval was en
toe het hy nie gepraat nie. Hy het eers gepraat toe hy die
tweede keer opgestaan het.

En verder is dit gestel aan die getuie deur die verdedi-
ging "Did you say I fully agree with the previous speakers
in condemning the new rental increase of R5,90"? En verder (20)
"And I put it to you that those are your words and that you
then said I also want to say something about the councillors."
Sal jy saamstem dit is n hele klomp wat blykbaar deur die
verdediging beweer word wat hierdie man gesê het daarso
voordat hy gestop is? -- Wat hier aan my gestel word dra ek
nie kennis van nie. Wat ek sê is dat die persoon gestop was
voor hy gepraat het volgens my. Eers toe hy die tweede keer
opgestaan het, het hy iets te sê gehad.

In elk geval, jy het nie hierdie inligting oorgedra aan
die verdediging in jou verklaring nie, nê? -- Soos wat? (30)

Hierdie/...

Hierdie inligting wat ek nou vir jou uitgelees het wat die verdediging gestel het aan h staatsgetuie? -- Die persoon het eers gepraat en hy was gestop en toe het hy die tweede keer gepraat.

Ek verstaan nou nie. Jy sê die persoon het eers gepraat, is toe gestop en het toe later h tweede keer gepraat? -- Daarby bedoel ek dat die persoon opgestaan het met die oog daarop om iets te sê, maar voor hy iets gesê het, was hy gestop. Dus het hy niks gesê nie en hy het toe gaan sit. Op h latere stadium het hy weer opgestaan. Dit is toe hy(10) nou die tweede keer opgestaan het dat hy iets gesê het.

HOF : Ons het nou ongeveer h kwartier bestee aan hierdie onderwerp wat in die hoofgetuienis al klinkklaar duidelik was en wat deurgaans duidelik was dat sy verskil van die ander getuies. Was dit nodig?

MNR. JACOBS : Ek dink net ek moet hierdie getuie se geloofwaardigheid ook op die spel plaas om te kan argumenteer later aan.

HOF : U kan vir haar vra of sy seker is of dit wat sy in haar hoofgetuienis gesê het korrek is, naamlik dat hy opge-(20) staan het om te praat maar nie h woord uitgekry het nie, voordat hy gestop is. Punt.

MNR. JACOBS : Waar het hierdie vrou gestaan toe sy hom in die rede geval het? -- Ek kan nie meer onthou waar die vroumens gestaan het toe sy hom gestop het nie. Wat ek wel kan onthou is dat dit wel h vroumens was wat hom gestop het.

Jy kan ook nie presies onthou wat hierdie vroumens alles gesê het nie? -- Ek kan so h bietjie onthou van wat sy gesê het, al sal ek nie in staat wees om alles te kan herhaal nie.

(30)

Wat/...

Wat onthou jy? -- Die vroumens het aan die man gesê dat hy nou duidelik hier moet maak en sê wat sy standpunt is, want hy het gaan staan daar as 'n kandidaat vir die verkiesings op die raad. Skielik vandag is hy hier. Hy moet eers sy standpunt verklaar.

Was die vergadering op daardie stadium - die mense op die vergadering kwaad vir raadslede? -- Ja, ons was kwaad.

Jy ook? -- Ja, ek was ook kwaad.

K1069

Jy is dan self 'n persoon wat vir raadslede mense gewerf het? -- Ja, dit is reg. Ek het dit gedoen omdat hy mooi met(10) my gepraat het en gesê het alles wat hy vir ons gaan doen.

Toe die mense nou so kwaad is en jy ook kwaad is, toe het hulle opgespring en geskreeu? -- Nee, ons het nie opgespring nie.

Het nie een in die saal opgespring nie? -- Ons het op ons voete gestaan en gesing. Ons het nie opgespring nie.

Opgespring toe hierdie persoon - toe gesê was hy was 'n raadslid en hy kan nie praat nie, hy moet eers sy standpunt stel, toe die mense kwaad was? -- Nee, dit is nie so nie. Toe ons opgestaan het om te sing, het ons net gesing.(20) Dit was nie bedoel vir hierdie persoon nie.

HOF : Maar julle was nie op julle voete met hierdie insident nie? -- Ons het daar gesit, ons het net hande opgesteek en aangedui dat ons wil praat en van die mense, dit is die gehoor, het gesê dat die persoon moet toegelaat word om te praat en daar was van die gehoor wat gesê het nee, hy moet nie toegelaat word nie.

Daardie mense wat so gepraat het, het hulle nie op hulle voete gekom en gesê hy moet stilbly nie? -- Nee.

MNR. JACOBS : Net om heeltemal duidelikheid te kry, die (30) singery/...

singery wat jy nou van praat, wanneer was dit gewees, toe julle gestaan en sing het? -- Nee, daar is liedere wat ons gesing het en terwyl ons gesing het, het ons gaan staan. As ons klaar gesing het, sit ons. Dan sing ons weer n ander lied en dan staan ons weer op. Nadat ons klaar gesing het, dan sit ons.

Is dit reg deur die verloop van die vergadering wat julle kort-kort liedere gesing het? -- Ja, daar was liedere wat ons gesing het en weer gaan sit het.

Is dit wat hulle noem vryheidsliedere, hierdie oor (10) Mandela? -- Ja, ek het hierdie een van Mandela ook gehoor.

En die van "Soldiers in the bushes"? -- Daardie een het ek nie gehoor nie.

En van Tambo wat in die "bushes - training soldiers "? -- Ek het nie daardie een gehoor nie.

Watter ander het julle nog gesing? -- Somlandela o Mandela. Die ander een is Hlanganani Basebenzi. Die derde een is Senzeni na. Nkosi Sikilele e Afrika. Dit is al wat ek kan onthou.

Toe hierdie mense nou kwaad was en hierdie man - party(20) skreeu hy moet toegelaat word om te praat, ander sê nee, hy moenie toegelaat word nie, kon jy nie hoor wat almal gesê het nie? -- Bedoel u dat ek nie alles kon hoor wat gesê was deur die mense wat hom stop nie?

En wat sê hy moet praat, want daar was n hele deurmekaarspul? -- Nee, dit was nie n deurmekaarspul gewees nie. Daar was net twee dinge. Daar was van die mense wat gesê het dat hy toegelaat word om te praat en van die mense was nie ten gunste daarvan dat hy toegelaat moet word om te praat nie.

(30)

Was daar enige vraag op daardie vergadering gevra wat gaan gebeur met mense wat hulle huur gaan betaal, verhoogde huur gaan betaal, hoewel die vergadering besluit het hulle gaan dit nie betaal nie? -- Daar was nie 'n resoluëie geneem oor daardie tipe persone nie.

Ek vra vir jou was daar so 'n vraag? Hoekom luister jy nie na my vraag nie? -- Ek het nie so 'n vraag gehoor nie.

En was daar 'n vraag gevra wat sal gebeur met mense wat uitsluit uit die woonbuurte om te gaan werk terwyl die gemeenskap nou besluit het hulle moenie gaan werk nie? -- (10) Niks was gesê nie, want eintlik hierdie gebeure van die 3de, dit is die optog en die wegbly-aksie was eintlik nie verpligtend nie.

So, was daar nie so 'n vraag gewees wat sal gebeur nie? --Nee, daar was nie.

Ek wil dit aan jou stel daar was vrae gewees tot die effek wat sal gebeur en daar was gesê dat sulke mense sal beseer word en aangerand word?

ASSESSOR (MNR . KRUGEL) : Is daar 'n bewysplek? -- Ek het dit ongelukkig nie by my nou nie. (20)

HOF : Wie se getuënis is dit?

MNR. JACOBS : Ek sal dit vir die hof kry vanmiddag. Ek sal die vraag vir 'n oomblik terugtrek, dan kan ek dit lateraan kry. Op watter stadium het die mense met die banier in daardie saal ingekom? -- Ons was besig met die verkiesings, dit wil sê die vergadering was besig met die verkiesings. Net voor die einde van die vergadering.

Was die verkiesings alreeds aan die gang gewees toe hulle daar gekom het? -- Ja, as ek reg onthou.

Toe die mense daar gekom het, het hulle gesing toe (30)

hulle/...

hulle daar gekom het? -- Toe hulle die saal, die vergaderplek binne gekom het, as ek reg onthou was hulle stil gewees, maar toe hulle die ingang genader het, as ek reg is, het hulle gesing.

Die persoon wat jy die dag gesien het van 3 September wat die mense daar toegesprek het, was hy daar tussen daardie mense wat daar met die banier opgedaag het? -- Watter vergadering? Van die 3de?

Van die 26ste?

HOF : Die vraag is, die persoon wat op 3 September gepraat (10) het later, was dit een van die persone wat met daardie banier die saal binnegekom het? -- Nee.

MNR. JACOBS : Hy was glad nie tussen daardie groep wat daar met die banier gekom het nie? -- Ek sê hy was nie daar nie.

Jy sê in jou getuienis-in-hoof dat hy was die persoon wat in beheer was van die verkiesing? -- Ja, hy is die persoon.

Van die begin van die verkiesing af het hy beheer daar oorgeneem? -- Ja.

En jou getuienis is dat toe die mense daar aangekom het met die banier, was hy 'n hele ruk besig met die ver- (20) kiesing? -- Ja.

Waar was hy voordat hy oorgeneem het om die verkiesing te doen? -- Ek het hom net gesien daar op staan. Of hy die hele tyd daar was en iewers gesit het of iewers daar teenwoordig was, voor hy oorgeneem het, kan ek nie sê nie.

Wie het gesê hy moet die verkiesing behartig? -- Ek neem aan dit was die voorsitter, want die voorsitter is die persoon wat die vergadering daar geopen het.

Het die voorsitter nie daar gesê dat mnr. so en so van VCA wat die voorsitter is van VCA sal nou die verkiesing (30)

behartig/...

behartig nie? -- Soos ek alreeds gesê het, dit is lank voor vandag dat hierdie voorval plaasgevind het. Dit kan wees dat hy so gesê het dat ek nie meer kan onthou nie, maar wat ek wel onthou is dat ek het hom net gesien daar die posisie neem.

Voordat hy voortgegaan het met die verkiesing, het hy enigiets gesê van ander vergaderings en resolusies van ander vergaderings? -- Wat ek onthou is dat hy net begin het met hierdie taak van hom. Ek het hom nie gehoor praat van resolusies by ander vergaderings nie. (10)

Ek wil dit aan u stel dat op die stadium toe die mense - net toe daardie mense met die vlag of die banier daar aangekom het, op daardie stadium het daardie man wat voorheen gestop was om te praat uitgegaan omdat die vrou wat vroeër gepraat het ook op daardie stadium uitgegaan het en hy het haar gevolg? -- Dit kan wees dat hy op 'n stadium uitgegaan het, dit sal ek nie betwis nie, maar wat ek vir die hof hier sê is dat na hy gestop was, toe hy die eerste wou gepraat het, het hy op 'n later stadium weer opgestaan en toe gepraat.

Is daar 'n moontlikheid dat hy gepraat het vir die tweede (20) keer voordat daardie mense met die banier gekom het? -- As ek reg onthou, die mense met die banier het die vergadering daar binnegekome. Dit was amper na die einde van die vergadering. Met ander woorde, ek sal reg wees deur te sê dat die persoon alreeds gepraat het na hy die tweede keer opgestaan het toe die mense met die banier ingekom het.

En ek wil dit aan jou stel dat die persoon het nie probeer om 'n tweede keer te praat nie? -- Ek sê hy het 'n tweede keer gepraat, want ek kan tot vir u sê wat sy woorde was wat hy gebesig het. (30)

Wat/...

Wat het van daardie banier geword toe die mense by die saal arriveer daarmee? -- Hulle het met die banier daar gestaan vir h rukkie. Op h latere stadium het hulle dit toegevou en gaan sit.

Waar het hulle gestaan met die banier? By die deur of waar? -- Op die verhoog.

Was dit mans of vrouens wat hom vasgehou het? -- Mans- persone het hierdie banier gedra in die geselskap van h vroumens.

En toe hulle die banier daar voor op die verhoog (10) gehou het, het hulle hom oop gehou so na julle kant toe? Het julle gekyk daarna? -- Ja.

En jy het dus genoeg tyd gehad om hom wel behoorlik te sien en om te lees wat daar staan? -- Omdat ek nie so baie geleerd is nie. Terwyl ek nog probeer om te lees, die letters een vir een om bymekaar te maak om h woord uit te maak, voor ek dit klaar gedoen het, het hulle dit toe gehou en gaan sit.

Jy sê daar was h wapen op die banier gewees? -- Ja.

U Edele, ek het h foto van die UDF wapen wat ek aan die getuie wil toon. Kyk na BEWYSSTUK CA9. Daar staan h wapen. (20) -- As ek daardie dag by die vergadering gewees het dat dit van my verwag sal word om weer daardie wapen te identifiseer, sou ek goed daarna gekyk het, maar ongelukkig het ek nie so goed gekyk dat ek nou kan sê of dit die wapen was wat ek gesien het nie.

Jy kan nie sê nie. Het hierdie man wat verbied was om te praat en toe die tweede keer gepraat het, voordat hy gepraat het, totaal die raadslede en die raadstelsel verdoem? -- Nee, hy het niks oor die raadslede gesê nie. Hy het net gepraat oor wat kan gebeur tydens ons optog na Houtkop (30)

toe/...

toe.

MR BIZOS : My Lord, may I mention that on page 638 and 639 Masenya conceded that he did ask the question, volume 13, although he tried later to resign from what he said. On the second occasion, that it was he who asked the question what would happen to people if they were on the march.

GETUIE STAAN AF.

HOF VERDAAG TOT 21 JANUARIE 1988.

DELMAS TREASON TRIAL 1985-1989

PUBLISHER:

Publisher:- Historical Papers, The University of the Witwatersrand

Location:- Johannesburg

©2009

LEGAL NOTICES:

Copyright Notice: All materials on the Historical Papers website are protected by South African copyright law and may not be reproduced, distributed, transmitted, displayed, or otherwise published in any format, without the prior written permission of the copyright owner.

Disclaimer and Terms of Use: Provided that you maintain all copyright and other notices contained therein, you may download material (one machine readable copy and one print copy per page) for your personal and/or educational non-commercial use only.

People using these records relating to the archives of Historical Papers, The Library, University of the Witwatersrand, Johannesburg, are reminded that such records sometimes contain material which is uncorroborated, inaccurate, distorted or untrue. While these digital records are true facsimiles of paper documents and the information contained herein is obtained from sources believed to be accurate and reliable, Historical Papers, University of the Witwatersrand has not independently verified their content. Consequently, the University is not responsible for any errors or omissions and excludes any and all liability for any errors in or omissions from the information on the website or any related information on third party websites accessible from this website.

DOCUMENT DETAILS:

Document ID:- AK2117-I2-27-327

Document Title:- Vol 327 p 18678-18734. Witness: Nyembe